

Európai gazdasági és szociális bizottság vélemény tárgya: „A vállalkozások társadalmi felelősségének vizsgálatához és méréséhez szükséges eszközök a globalizálódott gazdaságban”

(2005/C 286/04)

2004. szeptember 15-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Működési Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése értelmében véleményt fogad el a következő tárgyban: „A vállalkozások társadalmi felelősségének vizsgálatához és méréséhez szükséges eszközök a globalizálódott gazdaságban” (saját kezdeményezésű vélemény)

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatáspolitikai, szociálpolitikai és uniós polgárság” szekció 2005. május 24-én dolgozta ki véleményét. (Előadó: Evelyne PICHENOT.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2005. június 8–9-én tartott 418. plenáris ülésén (a június 8-i ülésnapon) 135 szavazattal 2 ellenében, 18 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. BEVEZETÉS

1.1 2002 júliusában az Európai Bizottság új irányvonalat fogadott el a vállalkozások társadalmi felelősségéről (CSR, *corporate social responsibility*), és ezáltal bevonta a vállalkozásokat a fenntartható fejlődés stratégiájába. A vállalkozások társadalmi felelőssége tulajdonképpen nem más, mint a fenntartható fejlődés makroökonómiai koncepciójának egy mikro-ökonómiai vetülete. Az Európai Bizottság a vállalkozások társadalmi felelősségét konkrétan úgy határozza meg, hogy a vállalkozások önként integrálják kereskedelmi tevékenységükbe és partnerkapcsolataikba a szociális és környezetvédelmi megfontolásokat. Különböző munkafolyamatok eredményeképpen az Európai Bizottság új közleményt fog kiadni, „A vállalkozások társadalmi felelősségének ösztönzése és fejlesztése az Európai Unióban” témában.

1.2 Az Európai Parlament és a Tanács 2003. június 18-i 2003/51/EK számú irányelve⁽¹⁾ a következő bekezdés betoldásával módosítja az 1978-as, éves beszámolóiról szóló 4. irányelvet, valamint az 1983-as összevont éves beszámolóiról szóló 7. irányelvet: „Az elemzés – az adott cég üzleti folyamatainak és eredményeinek, vagy helyzetének megértéséhez szükséges mértékben – tartalmazza azokat a legfontosabb pénzügyi, illetve szükség esetén nem pénzügyi teljesítménymutatókat, amelyek kapcsolódnak az adott cég specifikus tevékenységeihez, főként a környezetvédelemhez és a személyügyi kérdésekhez”.

1.3 A vállalkozások az OECD idevágó elveit figyelembe vevő felelősségteljes irányítása és a társadalmilag felelős befektetési tevékenység egyre fontosabbá válik az üzleti életben. A társadalmilag felelős befektetési tevékenység átruházható értékpapírok portfóliójának nem csak a pénzügyi haszon szempontjából, hanem a társadalomra és a környezetre vonatkozó kritériumok figyelembe vételével történő kezelését jelenti.

1.4 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság nagy jelentőséget tulajdonít a vállalkozások társadalmi felelősségének, annak érdekében, hogy az hajtóerőként működjön a fenntartható fejlődés egész világra érvényes stratégiájának kialakításában. Véleményének⁽²⁾ utolsó megjegyzésében az Európai

Gazdasági és Szociális Bizottság megerősítette, hogy a vállalkozások társadalmi felelőssége véleménye szerint fontos kérdés, melynek alakulását kiemelt figyelemmel szeretné kísérni, és tevőlegesen részt venne abban. A vélemény szerint a társadalmilag felelős eljárás mód a létező normák (jogszabályok és kollektív szerződések) hatékony és dinamikus alkalmazásán alapul és a normákon felüli önkéntes kötelezettségvállalás jellemzi. A vélemény a vállalkozások társadalmi felelősségét kifejezetten az EU vonatkozásában kívánta kidolgozni.

1.5 Jelenleg a kibővített EU minden tagországában viták folynak a vállalkozások társadalmi felelősségéről, bár az egyes jogszabályok és a gyakorlatok között nagy különbségek mutatkoznak. Az új tagállamokban folytatni kell a fentiek tudatosítására irányuló erőfeszítéseket. Mindez indokolja a jelen saját kezdeményezésű vélemény kidolgozását – a Zöld Könyv és a vállalkozók társadalmi felelősségéről az érdekeltek részvételével megrendezett több oldalú fórum munkájának hagyományait folytató újfajta kommunikáció időszakában.

1.6 A vállalkozások társadalmi jelentőségével foglalkozó több oldalú európai fórum 2002 októberé és 2004 júniusa között több mint húsz szervezetet, köztük a munkaadók, a vállalati hálózatok, a munkavállalók és a más érdekelt feleket reprezentáló civil társadalom képviselőit tömörítette a civil, illetve társadalmi⁽³⁾ párbeszédre tett első kísérlet során. Az átláthatóság és az eszközök konvergenciájának elősegítésére létrehozott, többek között a konszenzus keresésére épülő módszer célja annak közös megállapítása volt, hogy mik a CSR mozgatórugói és korlátai, valamint az, hogy – ha lehetséges – közös ajánlásokat fogalmazzanak meg a további feladatokat illetően. A vállalkozások társadalmi felelősségének előmozdítását gátló és az azt elősegítő tényezőknél kívül a fórum világosan meghatározta a figyelemfelkeltés és a szereplők továbbképzésének kívánatos eszközeit és javasolta, hogy az értékelést azok alapján a nagy nemzetközi szerződések alapján végezzék el, amelyeket már minden tagállam aláírt.

⁽¹⁾ Vö. az EGSZB 2003. január 22–23-i (HL C 85 2003. 04. 08.) „Javaslat az éves beszámolókról és a konszolidált éves beszámolókról szóló, bizonyos típusú biztosítási társaságokra és vállalkozásokra vonatkozó irányelveket módosító irányelvekre” témában kiadott véleményével (előadó: Guido Ravoet) és a 2001. május 30-i ajánlással (2001/453/EK), amely a környezeti kérdések szerepeltetésével foglalkozik a vállalkozások éves beszámolóiban és jelentéseiben.

⁽²⁾ Az EGSZB véleménye „A vállalkozások társadalmi felelősségéről” (előadó: Renate HORNUNG-DRAUS) – HL C 125., 2002.05.27.

⁽³⁾ Fontos megjegyezni, hogy a „social” szó jelentése más a francia és az angol nyelvben, ezért a francia anyanyelvűek különbséget tesznek a „social” (szociális) és a „sociétal” (társadalmi) szavak között, hogy ezáltal jobban megjelenítsék a felelősséget a belső partnerek felé („szociális” az ipari kapcsolatokra vonatkozólag), illetve a külső partnerek felé („társadalmi,” annak a közösségnek az értelmében, amelyben a vállalkozás, mint a foglalkoztatás és az élet színtere található).

1.7 Az alkotmány szerződés tervezete I.3. cikkében emlékeztet arra, hogy az Európai Unió egy olyan Európa fenntartható fejlődése érdekében munkálkodik, amelyet „a magas versenyképességű szociális piacgazdaság, a teljes foglalkoztatottság és a társadalmi haladás” jellemez. A vállalkozások társadalmi felelőssége olyan eszköz, melynek célja a lisszaboni stratégia három pillére – gazdasági növekedés, foglalkoztatás és európai szociális modell, környezetvédelem – közötti egyensúly fenntartása. Éppen ezért eszköz a társadalmi kohézió erősítése és a tudásalapú társadalom felé vezető úton való előrehaladásra. Növeli az Unió gazdasági hatékonyságát és vállalkozásainak versenyképességét⁽⁴⁾.

1.8 A nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok fejlődése mindenféle méretű vállalkozást jellemez, de nagyrészt a multinacionális vállalatok keretei közt játszódik le. A termékek, szolgáltatások és a tőke áramlása egyik országból a másikba ugyanazon vállalatcsoportokon belül megy végbe. A gazdaság világméretűvé válásáról van szó, és nem csupán a kereskedelmi kapcsolatok nemzetközivé válásáról. A vállalkozások ily módon növekvő szerepe egyre nagyobb határokon átnyúló társadalmi felelősséget ruház rájuk.

1.9 Ebben az összefüggésben nem elég csak az európai belső piacban gondolkodni. Számos vállalkozás számára a világpiac vált hiteles viszonyítási alappá, ahol olyan gyakorlati megoldások jönnek létre, amelyek közvetve vagy közvetlenül kapcsolódnak a vállalkozások társadalmi felelősségével kapcsolatos különböző álláspontokhoz. Ezen álláspontok mindegyike – még ha általános érvényűnek is mondja magát – egy bizonyos etikai, társadalmi, szociális, vállalati és környezetvédelmi felfogást képvisel.

2. A KÍSÉRLETEZÉSTŐL A KIFORROTTSÁG FELÉ: FEJLŐDÉS A NAGYOBB ÁTLÁTHATÓSÁG IRÁNYÁBA

2.1 Nemzetközi konvenciók, normák és elvek⁽⁵⁾

2.1.1 Az egész világon folyamatosan tudatosul az emberekben, hogy az emberi jogok, a tisztességes munka és bolygónk jövőjének figyelembe vétele részét képezi az etikus gazdasági tevékenységnek. Az említett értékek nemzetközi és európai szinten egyaránt megjelentek.

2.1.2 A nemzetközi szinten érvényes konvenciókhoz, normákhoz és elvekhez tartozik az ILO nemzetközi vállalkozásokra vonatkozó nyilatkozata, az ILO alapvető jogokra vonatkozó nyilatkozata, az OECD multinacionális vállalkozásokra vonatkozó irányelvei és az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

⁽⁴⁾ A versenyképesség és a vállalkozások társadalmi felelőssége összefüggésnek fontos és összetett problematikája nem tárgya ennek a véleménynek.

⁽⁵⁾ A részletesebb listát lásd a több oldalú fórum következtetéseinek között.

2.1.3 Az említett alapszövegekhez hozzá kell számítanunk az ENSZ fogyasztóvédelemmel kapcsolatos irányelveit és a *Codex alimentarius* élelmiszeripari termékekre vonatkozó biztonsági és minőségi normáit is. A környezetvédelemmel és felelősségteljes kormányzással kapcsolatos kérdésekben ajánlatos figyelembe venni a GSP+-ról szóló újabb intézkedésekben lefektetett konvenciókat is⁽⁶⁾.

2.1.4 A nemzetközi közösség 2015-ig vállalta a Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések elérését. A Johannesburgban elfogadott akciótervben a vállalkozások társadalmi felelőssége a méltányosabb és átfogóbb globalizáció megteremtésének eszközeként jelenik meg. A terv nyomtatékosan felszólítja a különféle vállalkozásokat és azok valamennyi finanszírozóját, hogy járuljanak hozzá a világ fenntartható fejlődéséhez.

2.1.5 „Az igazságosabb globalizációért”⁽⁷⁾ című jelentésében a szerkesztői csoport hangsúlyozza, hogy a saját kezdeményezések hitelessége érdekében gondoskodni kell azok átláthatóságáról, és felelősségteljesen kell kezelni azokat, ami hatékony rendszerek létezését feltételezi az eredmények értékelése, valamint a tömegtájékoztatás és az ellenőrzés terén.

2.1.6 Az EGSZB az Unió minden tagállamát arra ösztönzi, hogy írják alá az ILO minden rájuk vonatkozó egyezményét, és ültessék át azokat nemzeti törvényhozásukba.

⁽⁶⁾ A környezetvédelemhez és a felelősségteljes kormányzáshoz kapcsolódó egyezmények:

Az ózonréteg elvékonyodásáért felelős anyagokról szóló Montreali Jegyzőkönyv;

A veszélyes hulladékok határokon át történő szállításának, illetve ártalmatlanításának ellenőrzéséről szóló Baseli Egyezmény;

A tartósan megmaradó szerves szennyezőanyagokról szóló Stockholmi Egyezmény;

A kihalástól veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajták nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény;

Egyezmény a Biológiai Sokféleségről;

A biotechnológiai kockázatok megelőzéséről szóló Cartagenai Jegyzőkönyv;

Az Egyesült Nemzetek éghajlatváltozásról szóló keretegyezményéhez csatolt Kyotói Jegyzőkönyv;

Az ENSZ kábítószerokról szóló 1961-es egyezménye;

Az ENSZ pszichotrop anyagokról szóló 1971-es egyezménye;

Az ENSZ kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni 1988-as egyezménye;

A korrupció elleni Mexikói ENSZ-egyezmény;

Az EGSZB 2005.02.09-i 132/2005 sz. véleménye az általános preferenciális rendszerről (előadó Antonello Pezzini).

⁽⁷⁾ A Globalizáció Szociális Dimenziójával foglalkozó Világbizottság „Tisztességes globalizáció: esélyteremtés mindenki számára” című 2004. februári jelentése;

Az EGSZB 252/2005 sz., 2005. 03. 09-i véleménye a következő témában: „A globalizáció szociális dimenziója – Az EU-politika hozzájárulása ahhoz, hogy az előnyök mindenki számára érezhetőek legyenek”, előadók: Tom Etty és Renate Hornung-Draus (COM (2004) 383 final).

2.2 A kapcsolódó európai joganyag ⁽⁸⁾

2.2.1 A nemzetközi hivatkozási pontok együtteséhez az Európa Tanács hoztatta az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről szóló Európai Egyezményt és az Európai Szociális Chartát. Az Európai Unió tagjai „közösségi vívmányok” néven ismert saját joganyagot hoztak létre. Az európai joganyagért a Strasbourgban található Emberi Jogok Bírósága és a luxemburgi Európai Közösségek Bírósága áll jót. Az Európai Unió alapjogi chartája – amelyet 2000-ben Nizzában hirdettek ki – egyfelől az emberi és politikai, másfelől a gazdasági és társadalmi jogok szétválasztásának megszüntetésével új szakasz kezdetét jelzi. A több oldalú fórum a joganyag egészében alapjaiban megújította a vállalkozások társadalmi felelősségére vonatkozó eljárását.

2.2.2 A vállalkozás az emberi társadalom egyik eleme és nem csak a gazdasági rendszer egy láncszeme. Legfontosabb funkciója anyagi javak termelése, vagy szolgáltatások nyújtása, ezáltal munkahelyeket teremt, jövedelmet biztosít és adót fizet. Ebben a minőségében az emberi társadalom egyik tényezője. A vállalkozások gazdasági teljesítményét már hosszú ideje az irányítás eszközeivel és számviteli eszközök segítségével mérik. Mivel ezek az eszközök tökéletesíthetők, bizonyos időszakonként adaptálni kell őket.

2.2.3 Az európai szociális piacgazdaság modellje a vállalkozást nem egyszerű tőketársaságként, vagy szerződések találkozási pontjaként kezeli, hanem –leginkább – olyan közösségként, amelyet társadalmi párbeszéd színterévé kellene tenni. Míg a tőketársaság csak részvényesei által létezik, a vállalkozás – társasági formájától függetlenül – az emberi társadalom egyik eleme és nem csak a gazdasági rendszer egy láncszeme.

2.2.4 Az érdekelt feleken (*stakeholders*) alapuló modell a csupán a részvényesek (*shareholders*) teljesítményén alapuló modell hasznos kiegészítésének bizonyul. Egy vállalkozás csak abban az esetben teljesíti igazán jól vállalt felelősségét, ha figyelembe veszi a különböző érdekelt felek elvárásait.

2.2.5 A „Vállalkozások társadalmi felelőssége európai kereteinek megteremtése” című Zöld Könyv így fogalmaz: „a vállalkozások társadalmi felelősségének szemlélete legfőbbképpen azt jelenti, hogy azok önkéntesen eldöntik, hogy hozzájárulnak a társadalom jobbá és a környezet tisztábbá tételéhez.” Az EGSZB az említett Zöld Könyvről szóló és „A globalizáció szociális dimenziója – Az uniós politika hozzájárulása ahhoz, hogy az előnyök mindenki számára érezhetőek legyenek” véleményeiben a következőképpen fogalmaz: „a vállalkozások társadalmi felelőssége azt feltételezi, hogy a vállalkozások felelősséggel alkalmazzák a

⁽⁸⁾ A részletesebb listát lásd a sok résztvevős fórum következtetései között.

létező társadalmi szabályozást és igyekeznek egyenlő partneriséget kialakítani az érintett szereplőkkel.”

2.2.6 Az Uniónak tovább kell fejlesztenie az európai vállalkozásokról alkotott elképzelését. Ösztönözhetné a különböző szereplők közti párbeszédet és az eszmecserét a vállalkozások társadalmi felelősségét mérő eszközökről, hogy a vállalkozások társadalmi felelősségéhez kötődő lépések továbbra is serkentsék az innovációt, és elterjedjenek a vállalkozások különböző típusai körében.

2.3 A vállalatok társadalmi felelősségének eszközei: a joganyag megjelenítésének hivatkozási rendszerei ⁽⁹⁾

2.3.1 Az említett normatív joganyag a köz- és a privát szféra szervezetei által létrehozott konkrét eszközök – melyek hivatkozási rendszerek és a hivatkozási rendszerek alkalmazásának eszközei és többnyire szokásjogot alkalmazó országokból származnak – formájában jelenik meg. Ezek az eszközök a joganyagok különböző értelmezéseit teszik lehetővé, az elemzők szocio-kulturális háttérétől függően. Ez utóbbiak vállalkozásokat tömörítő egyesületek, szabványügyi hivatalok, könyvvizsgálók, minősítő intézetek, egyetemek, polgári egyesületek, hatóságok. Számos eszköz áll rendelkezésre, melyek nagyrészt magánjellegűek, gyakran egymás konkurenciái és gyakran nem kompatibilisek egymással.

2.3.2 Némelyik hivatkozási rendszer hivatalosan is megjelent, egy részük nemzetközi szinten, például ISO 9000, ISO 14000, SA 8000, AA 1000, GRI; más részük európai szinten – EMAS, SME Key, Eurosif, társadalmi mérleg ⁽¹⁰⁾ – vagy nemzeti használatra (törvények, rendeletek, ajánlások).

2.3.3 A gazdasági szereplők – az alapok kezelésére specializálódott elemzők, társadalmi és környezetvédelmi minősítő intézetek használják a nemzetközi normatív joganyagot. Ezek a szereplők részletesebb kritériumok alapján pontosítják a normatív joganyagban szereplő elveket (illetve értékeket). Ezt követően – szignifikáns, hasznosítható, értelmezhető és összehasonlítható mutatók segítségével – mérik a kritériumoknak való (mennyiségi vagy minőségi) megfelelést.

2.3.4 Az említett szereplők felelőssége, hogy a nem pénzügyi kockázatok értékelését hihetőségét szavatolják a befektetők és a fogyasztók felé, amelynek következtében a vállalkozások társadalmi felelőssége versenydifferenciáló faktorrá válik a piacon. Saját szavahihetőségüket szakmai önszabályozással kell szavatolniuk. A CSRR-QS 1.0 standard megalkotása bizonyítja a szándékot, hogy ebbe az irányba kívánják továbbhaladni.

⁽⁹⁾ Lásd a „Foglalkoztatás- és társadalompolitika” Főigazgatóság „ABC of CSR Instruments” c. dokumentumát.

⁽¹⁰⁾ A szociális gazdaság által kezdeményezett társadalmi mérleg olyan globális mérőeszköz, mely vállalaton belüli és azon kívüli érdekeltek általi kölcsönös értékelés elvén nyugszik.

2.3.5 Az ENSZ főtitkára által kihirdetett világpaktum, amelyet a világ közel kétezer vállalkozása aláírt, egyike az önkéntes eszközöknek.

2.3.6 Nem elhanyagolható számú multinacionális vállalat gyakran alkalmazza a GRI (Global Reporting Initiative) vezérléseit. A Nemzetközi szabványügyi szervezet (ISO) 2005-ban specifikus tevékenység keretében elkezdte a társadalmi felelősség⁽¹⁾ vezérléseinek kidolgozását (ISO 26000).

2.3.7 A szociális párbeszédet szolgáló ágazati bizottságok keretében a társadalmi partnerek 2003-ban közös álláspontra jutottak a vállalkozások társadalmi felelősségének ügyében⁽¹²⁾: közös kezdeményezések születtek a vállalkozások társadalmi felelősségéről a szállodaiparban, egy közös nyilatkozat a vállalkozások társadalmi felelősségéről a kereskedelemben, egy magatartási kódex a cukorgyártásban, valamint a textil-, a bőr- és a ruhaiparban, illetve nemrég a bankszektorban is.

2.3.8 Ehhez hozzá kell még számítanunk a vállalkozások magatartási kódexeit és chartáit, amelyeket az igazgatóság néha egyoldalúan fogad el, néha a különböző érdekelt felekkel történő konzultáció, esetlegesen a személyzet képviselőivel folytatott tárgyalások után kerülnek elfogadásra. Némelyikük azonban elmarad az ILO normáitól.

2.3.9 Más eszközök nem terjedtek el. Az értékelő ügynökségek pontos módszere – vagyis az egyes kritériumok teljesítésének mérésére szolgáló mutatók – azonban a versenyhelyzetben lévő ügynökségek kereskedelmi tevékenységének eszközei.

2.3.10 Az eszközöket használhatják önkéntes formában maguk a vállalkozások, de a társadalmilag felelős befektetők is. A végső felhasználók is alkalmazhatják ezeket. A kereskedelmi etikára és a környezet minőségére való odafigyelést jelző címkék útbaigazítják a fogyasztókat. A különböző, például a címkék etikai tartalmára vonatkozó figyelemfelhívó kampányok, hozzájárultak a kollektív tudatosság megteremtéséhez. Ez felelős fogyasztói szokások kialakulásához vezet. A címkézési rendszerek ugyanakkor nem elhanyagolható nehézségeket okoznak, amikor olyan homogén érvényes kritériumokat kell meghatározni, amelyek kellő mértékű bizalmat keltenek és valóban hiteles információt nyújtanak.

3. A VÁLLALKOZÁSOK TÁRSADALMI FELELŐSSÉGE MÉRÉSÉNEK MEGBÍZHATÓBBÁ ÉS ÁTLÁTHATÓBBÁ TÉTELE

3.1 Általános megjegyzések

3.1.1 A vállalkozások társadalmi felelősségének mérésére szolgáló eszközöknek meg kell felelniük a koherencia, a helytál-

⁽¹⁾ Guidance on social responsibility (a társadalmi felelősség vezérfonal).
⁽¹²⁾ EGSZB 1182/2004.

lóság és a megbízhatóság követelményeinek. Ezeket a jellemzőket és egymás közötti kölcsönhatásaikat figyelembe kell venni egy olyan megközelítés kialakítása során, amely tekintettel van a sokféleségre, de egyúttal általános értékekre és – egymással szembeállítható – alapelvekre is támaszkodik.

3.2 Az eszközök koherenciája

3.2.1 Az eszközöknek összhangban kell lenniük a nemzetközi referenciákkal.

3.2.2 Meg kell felelniük az európai normatív joganyagoknak és a közösségi vívmányoknak is.

3.2.3 A helyi jogszabályok alkalmazása minden esetben követelmény a vállalkozásokkal szemben. Azonban a vállalkozások társadalmi felelőssége által hozzáadott többletérték nem egyforma a különböző társadalmi-gazdasági környezetek (régóta iparosodott országok, felemelkedő gazdaságú országok, szegény országok) esetében.

3.2.4 A legkevésbé fejlett országokban a nagy vállalkozásokat felkérhetik a közszférában fennálló hiányosságok kitöltésére, az egészségügyben, a lakhatásban, a kereső személyek vagy családjuk oktatásában történő szerepvállalás által. Ebben az összefüggésben a vállalkozások társadalmi szerepvállalásának eszközei segítségével világos képet kaphatunk arról, hogy a vállalatok által a saját kezdeményezésükre végrehajtott intézkedések mennyire hatékonyak, és mennyire szolgálják az összes érintett fél érdekeit.

3.3 Az eszközök helytállósága

3.3.1 Ugyanazon kritérium több mutató segítségével is mérhető. Például a nemek közti diszkrimináció hiánya mérhető a nők arányának megállapításával az igazgatótanácsban, vagy a felső vezetés szintjén, a nők és férfiak fizetésének összehasonlítása által, a nők illetve férfiak továbbképzésben töltött óráinak összehasonlításával, stb. A „munkahelyteremtés” kritérium estében a termelés áthelyezése után, egy meghatározott terület esetében megállapított mutató csak részleges lehet; a globális mutató meghatározásához figyelembe kell venni a kiinduló országban történt elbocsátásokat, valamint a célországban teremtett munkahelyeket.

3.3.2 Fontos megfelelő figyelmet szentelni a mért jelenség hatáskörének. Így például egy vállalkozásban mért általános jövedelmi szint nem helytálló mutató annak szociális politikájával kapcsolatban akkor, ha az illető vállalkozás olyan feltételeket szab beszállítóinak, amelyek lehetetlenné teszik azok számára, hogy dolgozóiknak megfelelő bért fizessenek.

3.3.3 Mivel a vállalkozások társadalmi felelőssége túlmutat a törvényes szabályokon, a nemzeti jogi előírások sokfélesége képtelen helyzeteket eredményezhet. Így például egy, a környezetet közepes mértékben szennyező vállalkozás az egy olyan országban, ahol a légszennyezettség megengedhető mértéke nincs jogilag szabályozva, kaphat jó értékelést, míg egy hasonló üzem egy másik országban, ahol szigorú a szabályozás, rossz értékelést kap. Ebből kifolyólag elengedhetetlen, hogy a vállalkozások társadalmi és környezeti felelőssége szabályainak kidolgozása során a közösségi vívmányokat vegyék alapul és eközben továbbfejlesszék őket.

3.4 Az eszközök megbízhatósága

3.4.1 A mutató lehetővé kell, hogy tegye a térben és időben való összehasonlíthatóságot:

- lehetővé kell, hogy tegye ugyanazon jelenség éves változásainak mérését;
- lehetővé kell, hogy tegye ugyanazon jelenség mérését különböző helyszíneken. Ennek érdekében el kell kerülnie a kétértelműséget. Például a „szakképzési hozzájárulás” tétel jelentheti a csak egy bizonyos továbbképző intézet részére kifizetett összeget, de a képzésben résztvevő munkavállalók bérköltégeit is magában foglalhatja.

3.4.2 Nem szükséges minden adat szisztematikus összefoglalására törekednünk. Így például értelme van annak, hogy összeadjuk az üvegházhatású gázok kibocsátását, mert hatásaik az egész világot érintik, azonban nem érdemes megtenni ugyanezt a vízfogyasztással, mert ennek hatását a helyi források függvényében határozhatjuk csak meg.

3.4.3 A mutatóhoz „minőségi ismertetőt” kell csatolni, amelyben szerepelnie kell annak, hogy az adatokat mely gazdasági szereplők milyen módszerek alapján állapították meg.

- A fizikai mennyiségeket mérő eszközöket (például gázkibocsátás-mérő berendezéseket) kellően hitelesítve a megfelelő helyre kell felszerelni. A minőségi mutatók esetben (mint például a szakmai továbbképzés) fontos a fogalom pontos meghatározása és az értékelés módjának kifejtése.
- Közölni kell az adatok gyűjtőjének kilétét, mert az adatok gyűjtője státuszának és a gyűjtés helyének következményei lehetnek. Célszerű, ha a helyi felelős az eredményeket megerősített az érintett féllel, vagy egy megbízható harmadik személlyel: a technikai adatokat egy hitelesítéssel foglalkozó vállalkozással, a társadalmi adatokat a személyzet egy képviselőjével, a környezeti adatokat egy erre szakosodott civil szervezettel.

3.4.4 Az említett eljárás – amely a vállalkozások számára költségekkel jár – célja valamilyen elismerés (a minőséget igazoló védjegy vagy igazolás odaítélése, stb.). Ehhez hozzáértő és független külső szakember bevonása szükséges, ezért az ebben érintett szakmai köröknek fontos szerepe van mind az eljárásban, mind annak eredményeiben.

4. AZ ESZKÖZÖK HASZNÁLATÁNAK ELTERJESZTÉSE ÉS MINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

4.1 A tájékoztatás gyakorlatának fejlesztése

4.1.1 A nagy vállalkozásoknál kezd általánossá válni az éves jelentés gyakorlata. Ez megfelel a vállalkozás stratégiájának (beleértve ebbe a vállalkozások társadalmi felelősségét is) átláthatósága iránti általános igénynek. Az információ minősége azonban egyenletlen, ezért ezen javítani kell.

4.1.2 A kis- és középvállalkozások, illetve a tőzsdén a nem jegyzett társaságok csak ritkán jelennek meg a tájékoztatás minőségét vizsgáló tanulmányokban, amelyek szinte csak a nagy vállalkozásokra koncentrálnak. Azonban azoknak a vállalkozásoknak, amelyek megkapták az EMAS, illetve az ISO 14001 minőségi tanúsítványt rendszeresen környezetvédelmi nyilatkozatot kell tenniük. A hitelesítés költsége sok kis- és középvállalkozást megakadályoz abban, hogy bevezesse ezt a gyakorlatot, annál is inkább, mivel az ellenőrzés egy adott időpontban mért állapotot tükröz és ezért rendszeresen meg kell ismételni.

4.1.3 A megfelelő pénzügyi és személyi eszközök hiánya miatt nem kérhetünk a kis- és középvállalkozásoktól kezdettől fogva ugyanolyan minőségű tájékoztatást, mint a nagyvállalkozásoktól. Ennek ellenére bátorítani kell a kis- és középvállalkozásokat, hogy tájékoztassák az érdekelt feleket értékelő módszereikről, függetlenül attól, hogy azok szerényen, vagy érdemben járulnak hozzá a fejlődési folyamathoz.

4.1.4 Ezen felül léteznek a privát, a köz- és a közszférához közeli – az egyetemi kutatást is magában foglaló – szervezeteknek olyan hálózata, amelyek tájékoztatást nyújtanak a vállalkozások társadalmi felelősségéről és annak elterjesztéséről nemzeti és európai szinten (CSR Europe és Dublini Alapítvány), vagy világszinten (a Fenntartható Fejlődés Világtanácsa (WBCSD) és az ILO adatbankja). Fontos lenne ezeket segíteni munkájuk eredményének megismertetésében és – az átláthatóságra ügyelve – a felhasználókat is tájékoztatni kellene az érdekelt felek és a módszerek sokféleségéről.

4.1.5 Az oktatás területén néhány tagállamban már bevezették a tudatos fogyasztói magatartás kialakítására irányuló pedagógiai újításokat. A nemzetközi joganyag a fiatal európai oktatásának szerves része kell, hogy legyen.

4.2 Az eszközök megkülönböztetése

4.2.1 Össze kell egyeztetni az alapelvek egységességét és a sokféleség megőrzését.

4.2.1.1 Ami az egységességet illeti, a mutatók szükség esetén kombinálhatóak kell, hogy legyenek egymással annak érdekében, hogy teljes képet kaphassunk a vizsgált vállalat politikájáról.

4.2.1.2 A sokféleségre vonatkozólag fontos, hogy a mutatók figyelembe tudják venni a különböző földrajzi területek gazdasági-társadalmi, jogi és kulturális sajátosságait, valamint a vállalkozások méretét és típusát, és a különböző szakmai ágazatokat.

4.2.2 A mutatóknak lehetővé kellene tenniük az összehasonlítást (*benchmark*), mind földrajzi, mind ágazati szempontból: egy vállalkozás, vagy csoport egységei, egy tevékenységi ág egységei, vagy az ugyanazon földrajzi területen található egységek között.

4.2.3 Fontos specifikus eszközök kifejlesztése is: nem lehet szigorúan ugyanazokat a mutatókat alkalmazni az iparban és a szolgáltatások területén. Az egy koncepció alapján kifejlesztett mutatókat megfelelően adaptálni kell az általános érdekű szolgáltatások, a fogyasztási cikkek előállítói; valamint a szolgáltatók, a kereskedelmi és nem kereskedelmi tevékenységek, a multinacionális csoportok és kis- és középvállalkozások igényeinek függvényében, és a tevékenységi ágak szerint.

4.2.4 A feldolgozóipar és a szolgáltatások nagy ágazataiban az ágazat kohéziója érdekében szükség van arra, hogy a munkaadók és munkavállalók európai vagy más megfelelő szintű ágazati szövetségei tárgyalásos alapon döntsenek az ágazatban használatos hivatkozási rendszerekről és az ezeknek megfelelő eszközökről. A szakszervezetek nemzetközi szövetségei és a multinacionális társaságok között létrejövő keretegyezmények számának növekedése újabb perspektívákat nyit e tekintetben. Jó lenne, ha ezek a kritériumok és mutatók az ágazati társadalmi párbeszédben résztvevő partnerekkel közösen kerülnének kidolgozásra, fenntartva más érdekelt felek hozzájárulásának lehetőségét is.

4.3 Az eszközök felhasználási területének kiterjesztése

4.3.1 A CSR eszközeit egyre több szereplő hivatott használni. Az olyan pénzügyeken kívüli kockázatok, mint a jó hírnév kockázata, a kohéziós kockázat (rossz szociális légkör a vállalkozásban), a hűtlen kezelés kockázata (korrupció, bennfentes információval való visszaélés, csalás, tisztességtelen verseny, hamisítás) egyre fontosabbá válnak. A beruházók, nevezetesen egyes bér takarékok alapok, etikai célú alapok vagy ISR kezelői figyelembe veszik a pénzügyeken kívüli kockázatokot, melyek piaci kritériumokká válnak.

4.3.2 A bankok nyújtotta exporthitelek és a szakosodott társaságok biztosítási hitelei kategorizálásánál („*rating*”) tekintetbe kellene venni – jobban, mint ahogy ma teszik – az érintett állam fenntartható fejlődésre vonatkozó politikáját és az országban működő vállalkozások CSR stratégiáját.

4.3.3 Abban az esetben, ha a CSR gyakorlata a vállalkozás számára számottevő kockázatsökkenéssel jár, megfelelőbb lenne, ha a bank- és biztosítórendszer ezt figyelembe venné díjszabásakor.

4.3.4 A közbeszerzések leggyakrabban az árcsökkentés egyszerű szabályával élnek. Hasznos lenne, ha a minőségibb kritériumok – mint például a CSR hozzáállás – szerepelnének

az ajánlati felhívások szabályaiban, ahogyan azt az Unió szerepelteti a kereskedelmi preferenciális rendszerek GSP+ kategóriájában.

4.3.5 Az OECD irányelveire való hivatkozást az Unió egyébként beépíti kétoldalú megállapodásaiba, például az EU-Chile társulási megállapodásba, és az alapvető normák tiszteletben tartásán szándékozik munkálkodni a felemelkedő országokkal (például Brazília, India és Kína) való kereskedelmi kapcsolataiban. Rendszeresen fel kell vennie a transzatlanti párbeszéd napirendjére a vállalkozások társadalmi felelősségén való együttes munkálkodás témáját, és folytatni ezt az eljárást az EU-Kanada viszonylatban is.

4.3.6 Az eszközök gyakoribb használata az OECD mechanizmusainak erősítése által történik, nevezetesen az OECD összes tagállamában lévő nemzeti kapcsolattartó pontok minőségének javításával. Az Európai Uniónak ösztönöznie kell azokat az országokat is, amelyek nem tagjai az OECD-nek, hogy csatlakozzanak e szervezet irányelveihez. Az OECD összes tagállamának hatóságai különösképpen fontos szerepet játszanak az ellenőrzési rendszer hatékonyságában.

4.4 Az eszközök új generációjának létrehozása

4.4.1 A GRI (Global Reporting Initiative) fenntarthatósági jelentés irányvonalai mértékadó nem hivatalos hivatkozási rendszert képeznek és tovább javíthatók. A 2005/2006-os felülvizsgálatuk keretében az európai szereplőknek aktívan részt kellene venniük e szervezet munkáiban annak érdekében, hogy az európai környezethez jobban illeszkedővé tegyék módszereiket és kritériumaikat.

4.4.2 A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) 2004. júniusban megkezdte a társadalmi felelősség vezérléinek kidolgozását (*guidance on social responsibility*). Az ISO 26000 irányvonalak azonban az ISO 9000 (minőségmenedzsment) és az ISO 14000 (környezeti menedzsment) szabványokkal ellentétben nem lesznek generikus szabványai a menedzsmentrendszernek, és így nem lesznek minősíthetők. A munkacsoport elnökségét és titkárságát egy felemelkedő ország, Brazília, és egy régen iparosodott ország, Svédország közösen fogja ellátni. A 2005 márciusában megkezdett munkák előreláthatólag három évig fognak tartani, az útmutató 2008 elején jelenik meg. Az EGSZB megkülönböztetett figyelemmel kíséri e kezdeményezést.

4.4.3 Az EGSZB javasolja a nagyvállalatok CSR gyakorlathoz kapcsolódó információs portál létrehozását, maguktól a vállalatoktól érkező adatok alapján. Az adatok önbevalláson alapulnak, és a dolgok jelenlegi állása szerint az érintett feleknek nem kell megerősíteni azokat. Jó lenne, ha egy intézményi megfigyelő a vállalati bevallások és az érintett felek értékelését közelítené egymáshoz. Egy olyan szervezetre, mint a Dublini Alapítvány, rá lehetne bízni ezt a minőségelemzési feladatot. Az EGSZB javasolja, hogy vitassák meg ezt a kérdést az Európai Változáskövető Központ (EMCC) munkaprogramja keretében.

5. A CSR VÁLLALATVEZETÉSI ÖSZTÖNZÉSÉTŐL A FELEK BEVONÁSÁVAL VÁLLALT ÖNKÉNTESÉGIG

5.1 A cselekvések átláthatósága

5.1.1 A vállalat önkéntes kötelezettségvállalását nyilvánosan közzé kell tenni, és valóságnak megfelelése mindig ellenőrizhető kell, hogy legyen. Így például, ha egy vállalat azt állítja, hogy fogyatékkal élő személyeket is szándékozik alkalmazni, nyilvánosságra kell hoznia a felvételi arányokat és az érintett munkahelyek adaptációját. Konkrét és a lehető legteljesebb információ birtokában tudhatjuk meg, hogy a vállalat mennyire tartja magát vállalt kötelezettségeihez. Mivel a felelősség a tettekkel és nem a szavakkal mérhető, a vállalkozásnak átláthatónak kell lennie.

5.2 A kommunikációs művelet megkülönböztetése a beszámólótól

5.2.1 A beszámoló

5.2.1.1 A beszámoló egy nyilvános dokumentum keretein belül számot ad arról, hogy a vállalkozás hogyan fogja fel tevékenységeinek a gazdaságra, a környezetre és a társadalomra gyakorolt hatását. Ezáltal a vállalkozás elfogadja, hogy a felek jogszerűen tehetnek fel neki kérdéseket.

5.2.1.2 A tőketársaság megalakulásától kezdve az igazgatási tanács beszámol a részvényesek közgyűlésének. A hatóságok – szintén meglehetősen régóta – megkövetelik az információadást, legalábbis az adó- és szociális járulékok tekintetében. Számos európai országban több évtizede részben tájékoztatják erről a munkavállalókat. Az újdonság tehát abban rejlik, hogy a tájékoztatás ezentúl teljesebb lesz, és a civil társadalom elemeinek összességéhez szól.

5.2.1.3 Egy átfogó beszámoló tehát válaszol az érintett felek explicit vagy implicit kérdéseire. A párbeszéd egyik eszköze, és magában foglalhat konzultatív vagy egyeztető interaktív rendszereket is. A mutatók részletes elemzéséből kiindulva az éves jelentés megmutatja a vállalat globális teljesítményét, azaz képességét, hogy összhangba hozza a kényszerítő tényezőket gazdasági eredmények, társadalmi hatékonyság és környezetre gyakorolt hatás tekintetében. Bejelenti a célkitűzéseket, határidőket és a megvalósult eszközöket. Ez egy globális, progresszív eljárási mód.

5.2.2 A kommunikációs művelet

5.2.2.1 Minden más, a nagyközönséggel kapcsolatban ma létező művelet kommunikációs művelet, és az a célja, hogy olyan információkat tegyen közzé, amelyek a vállalkozásra oly módon hívják fel a figyelmet, hogy a nyilvánosság szemében az pozitívan jelenjen meg vagy pozitív imázs alakuljon ki róla.

5.2.2.2 Ennek elérésére a vállalkozás kommunikációs vezetősége a kötelezettségvállalásokra és az elért gyakorlati eredményekre helyezi a fő hangsúlyt. A kommunikációs folyamatban más vállalkozásokkal történő összehasonlításra is nyílt mód, annak érdekében, hogy azok megismertessék útkártyáikat és értékeljék a minőséget tanúsító védjegy elnyerését. Ez nem helyettesítheti a beszámólót.

5.3 Az információminőség

5.3.1 Ismert az információ elferdítésének problémája, legyen az pénzügyi (hamis mérleg), vagy pénzügyeken kívüli (megtévesztő reklám). Ezt a törvény bünteti.

5.3.2 A jó információminőséghez olyan jellegű szervezettség szükséges, amelyben részt vesz a vállalatvezetés is, például a következő feladatok ellátásával: kapcsolódási felület a felekkel, belső irányítás a kapcsolattartók hálózatának kiépítésével, a legjobb gyakorlati megoldások gyűjtése és terjesztése a csoportban, beszámolás, illetve a belső adatgyűjtési eljárás meghatározása, ami magában foglalja a következőket: konzultáció a felekkel a gyűjtésről, konfrontáció felvállalása a munkavállalók képviselőivel, koherencia vizsgálatok, felelős csapat általi hitelesítés.

5.3.3 Valójában az érintett felek nem ugyanazok, termelési ágazatonként, országonként, területenként változnak. A lehető legkiterjedtebb módon kell számba venni őket. A vállalkozás annál inkább hiteles a média és a civil társadalom szemében, minél inkább bevonta az érintett feleket CSR stratégiája kidolgozásába.

5.3.4 Az érintett feleket és/vagy – ha lehetőség nyílik rá – megbízható harmadik személyeket is be lehet vonni az adatgyűjtési folyamatba. Amennyiben ilyenek nincsenek, a magatartási kódexeknek legalább rendelkezniük kell egy ellenőrző bizottságról. Szakszervezetek hiányában a munkahelyi egészségügyi és biztonsági bizottságokat, valamint a helyi emberi jogvédő egyesületeket érvényes partnernek kellene elismerni az ellenőrzésben. Még egy példa: az élelmiszerbiztonság területén be kell vonni a kutatóintézeteket és a fogyasztói egyesületeket. A fogyasztási cikkek forgalmazóinak és a szolgáltatóknak be kell vonniuk a fogyasztók és a felhasználók képviselőit fenntartható fejlődési stratégiájuk kidolgozásába.

5.4 Párbeszéd az érintett felekkel

5.4.1 Az önkéntes kötelezettségvállalás és a felekkel történő párbeszéd folytatása elválaszthatatlan egymástól. Az önkéntes kötelezettségvállalás csak eszköz a cél érdekében, amely értéket, valamint gazdasági, szociális és környezeti teljesítményt teremt. Következésképpen a vállalkozás önkéntesen „cselekszik”, és így önkéntesen „tudat”.

5.4.2 Ebből az következik, hogy a vállalkozás önkéntesen kötelezi el magát amellet, hogy figyelembe veszi az érintett felek elvárásait és érdekeit, és erősíti ide vonatkozó tevékenysége átláthatóságát. Az érintett felekkel való párbeszéd elfogadása azt feltételezi, hogy a vállalkozás kézben tartja azt, amivel kapcsolatban elkötelezi magát. Az elvárások és érdekek sokféleségével szemben a vállalkozás objektív hivatkozási rendszerek és saját stratégiája függvényében rangsorolhat.

5.4.3 A különböző felek mind kifejezhetik elvárásaikat, de nem mindegyiküknek ugyanaz a legitimitása. Azt gondolhatjuk tehát, hogy a belső érintett feleknek gyakran nagyobb a legitimitása, mint a távolabbi érintett feleknek. És minden legitimitást nem tud figyelembe venni a vállalkozás, amelynek végesek az eszközei. A különböző igények közötti döntés tárgyalások és konzultáció útján születhet meg, de végső soron a vállalkozói döntéstől függ.

5.4.4 A párbeszéd különösképpen fontos azoknak a feleknek a számára, akik az értékláncban részt vesznek. A megrendelőnek segítenie kell szállítóit és alvállalkozóit társadalmilag felelős gyakorlatuk javításában. El kell kerülnie, hogy a partnereit paradox rendelkezéseknek vesse alá – ami megtörténne abban az esetben, ha magas szociális normákat kényszerítene rájuk elégtelen felvásárlási ár mellett. Éppen ellenkezőleg, a

megrendelőnek támogatniuk kellene az alvállalkozókat a progresszív eljárás során.

5.4.5 A vállalkozás önként választott stratégiája megköveteli a szociális párbeszédet a vállalkozások társadalmi felelősségéről. A vállalkozásban dolgozók képviselőinek bevonása a következő három szakaszra vonatkozik: a vállalkozás specifikus stratégiájának felépítése a fenntartható fejlődés elveinek figyelembe vételével, a stratégia betartásához szükséges eszközök bevetése és az intézkedések hatékonyságának független módon történő ellenőrzése a vállalkozás minden szintjén.

5.4.6 Európai szinten azokban a multinacionális vállalkozásokban, amelyeknek van Európai Üzemi Tanácsa, a vállalkozások társadalmi felelősségének tétjéről történő önkéntes és/vagy tárgyalásos lépés megtétele meghatározó állomás. Ezen kívül lehetővé teszi az új tagállamok bevonását ebbe a dinamikába. Az Európai Üzemi Tanácsoknak szerepük van a CSR-nek a vállalkozás politikájába történő beépítésében. Kiváltságos helyet jelentenek a belső felek számára, ugyanakkor tudvalevő, hogy a koherens CSR-politikának tekintetbe kell vennie a külső feleket is, nevezetesen a munkaközösség egészét (határozott időre alkalmazott munkavállalók, a munkaterületen jelen lévő alvállalkozók munkavállalói, kézművesek, vagy a vállalkozásban dolgozó más függetlenek), és a lehető legnagyobb mértékben az értéklánc egészét (alvállalkozók, beszállítók).

Brüsszel, 2005.június 8.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke

Anne-Marie SIGMUND
